

ULUSLARARASI DOĞAL AFETLER ve DİN SEMPOZYUMU

INTERNATIONAL NATURAL DISASTERS and RELIGION SYMPOSIUM

20-21 EKİM/OCTOBER
2023

CUMHURİYET
KONFERANS SALONU
CONFERENCE HALL

DUZCE.EDU.TR

ULUSLARARASI DOĞAL AFETLER VE DİN SEMPOZYUMU

PROGRAM VE ÖZET KİTAPÇIĞI

20-22 EKİM 2023
DÜZCE ÜNİVERSİTESİ
CUMHURİYET KONFERANS SALONU

20 EKİM 2023 CUMA

Açılış Programı: 10:00-11:00

Kur'an'ı Kerim Tilaveti: Sabri Yazar (Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Uygulama Camii Müezzin Kayyımı)

Selamlama Konuşmaları

Prof. Dr. İsmail KARAGÖZ (Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı-Sempozyum Düzenleme Kurulu Başkanı)

Osman AYDIN (Düzce İl Müftüsü – Teşrifleri Halinde)

Prof. Dr. Nedim SÖZBİR (Düzce Üniversitesi Rektörü – Teşrifleri Halinde)

Dr. Faruk ÖZLÜ (Düzce Belediye Başkanı – Teşrifleri Halinde)

Selçuk ASLAN (Düzce Valisi – Teşrifleri Halinde)

1. OTURUM

11:00-12:00

Oturum Başkanı: Prof. Dr. İsmail KARAGÖZ

Prof. Dr. İdris ŞENGÜL - *Doğal Afetleri Kur'ân Perspektifiyle Okumak*

Prof. Dr. Şaban KARASAKAL - *Dini Başa Çıkma ve İstircâ*

Doç. Dr. Furat AKDEMİR - *Doğal Afetleri İlahi Yasalar Ve İnsan Üzerinden Okuma*

12:00 – 14:30 Cuma Namazı ve Öğle Yemeği

2. OTURUM

14:30-15:30

Oturum Başkanı: Prof. Dr. İdris ŞENGÜL

Dr. Öğr. Üyesi Metin PAY - *İlahi Adalet Açısından Doğal Afetler*

Dr. Öğr. Üyesi Ziyaeddin COŞAN - *Ayetler ve Hadisler Çerçevesinde Doğal Afetlerin İnsanlar Üzerindeki Etkisi ve İnsana Verilen Rızıkla İlişkisi*

Doç. Dr. Yılmaz CEYLAN - *Doğal Afetler ve Sosyal Güven*

Arş. Gör. Said SAMİ-Arş. Gör. Ayşe GÖKMEN - *Bir Başa Çıkma Mekanizması Olarak Dini Ritüellerin Depremzede Bireylerin Yas Süreci Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi*

15:30-16:00 Ara

3. OTURUM

16:00-17:00

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Mehmet Faruk BAYRAKTAR

Prof. Dr. Nevzat AŞIKOĞLU - *Afet ve Acil Durumlarda Din Hizmeti Olarak Manevi Danışmanlık ve Rehberlik*

Bilim Uzm. Koçer KARASU-Uzm. Öğr. Medeni GÜLER-Doç. Dr. Teceli KARASU - *Depreme Maruz Kalan Okul Öncesi Çocuklarında Meydana Gelen Davranış Değişimleri ve Manevi Başa Çıkma*

Prof. Dr. Süleyman KAYA - *İnsanın Hastalık veya Salgınla İmtihani*

Dr. Öğr. Üyesi Bilal ATİK - *Doğal Afetleri Kur'ân Çerçevesinde Anlamlandırmak: Tabiat Olayları ve Sünnetullah*

17:00-17:30 Ara

4. OTURUM

17:30-18:30

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Nevzat Yaşar AŞIKOĞLU

Dr. Öğr. Üyesi Ömer ÖZDEMİR-Emel ASOĞLU - *Deprem Kaynaklı Ortaya Çıkan Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) Yaşayan Bireylerin Rehabilitasyonunda Din Eğitiminin Rolü*

Dkt. Öğr. İbrahim YÜKSEL - *Kahramanmaraş Deprem Bölgesinde Görev Yapan Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB) Personellerinde Dini Tecrübe ve Felaketi Anlamlandırma Biçimleri*

Dr. Öğr. Üyesi Hasan Ali YILMAZ - *Kahramanmaraş ve Hatay'daki 6 Şubat 2023 Depremlerinin Ardından Dinin Mekânsal Boyutunu Keşfetmek*

Öğr. Gör. Zehra Gülay ŞAHAN - *Doğal Afetlerle Mücadele Uluslararası Medyanın Rolü El-Cezira Kanalı Modeli*

21 EKİM 2023 CUMARTESİ

5. OTURUM

10:00-11:00

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Süleyman KAYA

Doç. Dr. İsmail ŞİMŞEK - *İmtihan Teolojisi Bağlamında Doğal Afetler*

Öğr. Gör. Hana HATOKA - *الحزن الناتج عن الكوارث الطبيعية: دراسة من خلال القرآن*

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KİSBET - *Doğal Afetlerin Zekât İbadetindeki Etkileri*

Dr. Öğr. Üyesi Süleyman TAŞ - *Doğal Afetlerde Kaybolan Kimselerin İslam Hukuku Açısından Durumu*

11:00-11:30 Ara

6. OTURUM

11:30-12:30

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Hamza AKTAŞ

Arş. Gör. Nurhibe Büşra ER- Prof. Dr. Erkan PERŞEMBE - *Afetlerin Dini Duygu, Davranış ve Düşüncelere Etkisi Üzerine Nitel Bir Araştırma: Kastamonu Bozkurt Örneği*

Öğr. Gör. Dr. Furkan DÜZENLİ - *Afetlerin Toplumsal Değişim Üzerindeki Etkisi ve Afet Sonrası Oluşan Din Algısı: Nitel Bir Analiz*

Dr. Öğr. Üyesi Ziya ERDİNÇ- Dr. Öğr. Üyesi Yunus Emre TEMİZ- Doç. Dr. Abdullah İNCE - *6 Şubat Kahramanmaraş Depremleri Sonrasında Gençlerin Dini İnanç ve Pratiklere Yönelimlerinin İncelenmesi*

Dr. Öğr. Üyesi Muhammed YURTSEVEN - Din Hizm. Uzm. Abdurrahman BAYSAL - *Doğal Afetlerde Teâvün Kavramının Görünen Yüzü Olarak Sivil Toplum Kuruluşları*

12:30-14:00 Öğle Yemeği

7. OTURUM

14:00-15:00

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Furat AKDEMİR

Dr. Öğr. Üyesi Garip AYDIN - *Hadisler Işığında Belalara Bakış Açısının Değiştirilmesinin Musibet Zedelere Katkısı*

Arş. Gör. Ali Fuat FUTSİ - *Kader İle İlgili Hadisler Bağlamında Doğal Afetler*

Dr. Öğr. Üyesi Muhammed SİDDİK-Dr. Öğr. Üyesi Ayşegül EROĞLU - *Helak ile İmtihan Arasında İnsan: Doğal Afetlerin Hadis Rivayetleri Bağlamında Yorumlanması*

Dr. Öğr. Üyesi Ramazan EMEKTAR - *Tasavvuf Ehlinin Doğal Afetlere Bakışı*

Ara

8. OTURUM

15:30-16:30

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Ömer MENEKŞE

Prof. Dr. Ahmet TÜRKAN - *Hıristiyan Kutsal Metinlerinde Doğal Afetlere Yaklaşım*

Doç. Dr. Bayram AYHAN - *Yorumun Aktüel Evrimi: Deprem İlahi Bir Ceza mıdır, Tedbir Alınabilir Doğal Olay mıdır?*

Doç. Dr. Ekrem GÜLŞEN-Mahmud NASIF - *Hâmid El-İmâdî'nin (Ö. 1171/1758) Depremle Alakalı "El-Havkale Fî'z-Zelzele" Adlı Risâlesinin Tahkik Ve Tahlili*

22 EKİM 2023 PAZAR (OCTOBER 22TH 2024) ULUSLARARASI KATILIMCILAR (INTERNATIONAL PARTICIPANTS)

Online 1. Oturum (Online Session 1)

Chair: Prof. Dr. İdris ŞENGÜL

10:00-11:00

Asst. Prof. Riaz Ahmad SAEED - Asst. Prof. Hafiz Muhammad ASİM

Muslim Response to the Epidemics in COVID-19 Outbreak: An Appraisal in the Light of Prophet Muhammad (PBUH) Conduct

Assoc. Prof. Masoud SABRI

فقه التعامل مع الكوارث الطبيعية في ضوء النصوص الشرعية والسنن الكونية

Asst. Prof. Sadoun HUSSAIN

الكوارث الطبيعية ومعضلة الشر في نظر المتكلمين

PhD Muhammad Shafeeq VAYALPEEDİYEKKAL

The Pandemic Literature and Theology in India: Notes on Ahmad Riḍā Khān's epistle Teysīru'l-Māūn li's-Sakani fi't-Ṭāūn.

11:00-11:30 Ara – Break

Online II. Oturum (Online Session 2)

Chair: Asst. Prof. Riaz Ahmad SAEED

11:30-12:30

Asst. Prof. Abdulbari Aziz UTHMAN

أحكام الجنائز لضحايا الزلازل

Asst. Prof. Mahmoud Al-NAFFAR

سياسة التشريع في التعامل مع الكوارث الطبيعية في ضوء مقاصد الشريعة وقواعدها

Asst. Prof. Hatim Al-Siyabi - Asst. Prof. Dareen Bint ALI

حديث: " وتكثر الزلازل " دراسة حديثية موضوعية

PhD Muhammad Saidaoui Al-MERTADJI

الكوارث الطبيعية من منظور إسلامي: قراءة تحليلية لجدلية العقوبة والابتلاء الإلهي من خلال الآيات القرآنية والأحاديث النبوية

**ULUSLARARASI DOĞAL AFETLER VE DİN
SEMPOZYUMU**

BİLDİRİ ÖZETLERİ

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ
2023

Doğal Afetleri Kur'ân Perspektifiyle Okumak

İdris ŞENGÜL

Prof. Dr., Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı
isengul81@hotmail.com

Yaratanların en güzeli olan ve her şeyi en güzel şekilde yaratan Allah Te'âla Kâinat'ı; atomdan güneşlere, hücreden insana, tohumdan bitkiye, ağaca, gece ve gündüzden mevsimlere... kadar her şeyi bir gayeler bütünü içinde ve hikmetle yaratmıştır.

Bu âlem sarayında mahlukatın sonuncusu olarak yaratılan insan, bizzat yüce Allah'ın beyanı ile en güzel surette yaratıldığı ifade edilmiştir. Bu en güzel surette yaratılma keyfiyeti sadece şekil itibariyle değil, insanın benliğine yerleştirilen duyguları, melekeleri, hayır ve şerre kabiliyeti gibi özellikleriyle Allah'ın yeryüzündeki halifesi ve O'na karşı sorumluluğu yüklenebilecek bir tarzda yaratılması sebebiyledir. Hatta gökler, yeryüzü ve onların içindekiler de hepsi insanın emrine, hizmetine tahsis edilmiş, bütün mahlukat onun için yaratılmıştır. Dolayısıyla insanoğluna hem fitrî melekeleri, donanımları itibariyle hem de yeryüzündeki yaratıcısını temsil etme ve O'nun adına dünyayı imar edip, adaleti tesis etme noktasında ihtiyaç duyacağı tüm imkânlar eksiksiz ve kusursuz olarak önüne serilmiştir.

İşte Kur'ân kaynaklı hakikatler çerçevesinde özetle ifade etmeye çalıştığımız hakikatlere göre Allah Te'âlâ'ya karşı sorumlu bir varlık olan insanoğlunun şu dünyadaki hayatı anlamsız ve rastgele bir hayat değildir. Bütün alemin, evrenin işleyişinde mükemmel kanunlar (tabiat kanunları) hâkimken, varlıkların, evrenin emrine verildiği insanın hayatı da yaratılış gayesine ve varlık içindeki müstesna konumuna uygun belli kanunlar çerçevesinde cereyan etmektedir, rastgele değildir. Tabiat kanunları, Matematik ve Fizik kanunları gibi olmasa da insanın hayatına da hâkim olan daha esnek sosyal kanunlar vardır. İnsanlığın maddi-manevi yükseliş ve düşüşlerine, fert ve toplum olarak insanlığın iradî, ihtiyarî fiillerine göre cereyan eden bu kanunlara da Kur'ân literatüründe sünnetullah veya adetullah kavramları ile ifade edilen tarihe, tarihteki tüm olaylara hâkim olan ilahî yasalar diyoruz. Başka bir ifade ile insanlığın hayatı veya tarihi, çağımızda Tarih Usulü, Tarih Metodolojisi veya Tarih Felsefesi'ne konu olan tarihe yön veren kanunlar çerçevesinde cereyan eder. Bu çerçevede insanlık tarihi maddi ve manevi düşüş ve yükselişlere sahne olduğu gibi; yüce yaratıcıya karşı sorumlu ve yeryüzünün halifesi olarak yaşadığı bu yer küre, dünyamız; muttarid(sürekli ve değişmeyen) kevnî kanunların dışında ne zaman meydana geleceğini kesin olarak bilemediğimiz, Türkçe'de doğal afetler diye ifade ettiğimiz; zelzele, sel, dolu, kuraklık,

firtına, kasırğa, hortum, yaygın bulaşıcı hastalıklar, yangınlar gibi v.b. tabii afetlere de sahne olmaktadır.

İşte biz bu tebliğimizde, uluslararası boyuttaki sempozyumumuzun ana temasına uygun olarak insanoğlunun hayatına sahne olan bu muhteşem ve güzel dünyamızda zaman zaman meydana gelen ve birçok maddi ve manevi kayıp ve zararlara, ölümlere, yaralanmalara kısacası üzüntü ve acılara sebep olan tabii afetleri Kur'ân bütünlüğünde farklı açılardan analiz etmeye, hikmetlerini, niçinlerini, nedenlerini irdeleyip anlamaya gayret edeceğiz.

Afet ve Acil Durumlarda Din Hizmeti Olarak Manevi Danışmanlık ve Rehberlik

Nevzat Yaşar AŞIKOĞLU

Prof. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Anabilim dalı
nasikoglu@hotmail.com

İnsan yaratılış itibarıyla maddi ve manevi yönleri olan bir varlıktır. Biyolojik, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için çaba harcar. Maddi olarak beden varlığını devam ettirebilmek için tedbirler alır. Sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için toplum içinde yaşar, aile kurar, insanlarla ilişkilerini geliştirir. Psikolojik açıdan ise zihin ve ruh dünyasının sağlıklı olması için çaba harcar; sevmeye, sevilme, inanma, güvende olma, itibar görme gibi psikolojik ihtiyaçlarını karşılamaya çalışır.

İnsanın yaşadığı sosyal ve fiziki çevre zaman zaman değişebilir. Kazalar veya sel, deprem, vb. doğal afetler nedeniyle zarar görebilir, yakınlarını kaybedebilir. Bu olaylar kişiyi olumsuz etkiler. Bu nedenle karşılaştığı travmatik durumlarda manevi/psikolojik desteğe ihtiyaç duyabilir.

İnsan için en güçlü duygu inanma (din) duygusudur. Din ve inançlar insanın iç dünyasını şekillendirir. Dünyaya bakışını ve davranışlarını etkiler. İnanma (din) duygusu yaşadığı felaketler karşısında insanın dayanma gücünü artırabilir ama bu duygunun iyi motive edilmesi gerekir. Bu bağlamda dinî/manevi destek olarak dinin pozitif gücünden yararlanılabilir. Yani kişinin inancını harekete geçirerek yaşadığı felaketler karşısında dayanma gücü manevi rehberlik yoluyla artırılabilir. Ancak bu, iyi yöntemlerle ve iyi yetişmiş kişilerce yapılmak durumundadır. Aksi halde tam ters etki yaparak kişilerin dine ve inançlara olan güvenini sarsabilir.

Tebliğ'in amacı, günümüzde oldukça önem kazanan manevi danışma ve rehberlik bağlamında, afet ve acil durumlarda din hizmeti olarak manevi danışmanlık ve rehberliğin anlamı ve önemini, yürütülmesindeki önemli noktaları ve irşat hizmetinden farkını da dikkate alarak vurgulamaktır. Bu amaçla **önce** acil ve afet durumlarında rehberlik ihtiyacına vurgu yapılacak ve diğer din hizmetlerinden farkı üzerinde durulacak; **ikinci** olarak bu hizmeti verecek personelin eğitiminde yer alması gerekli temel konular gerekçeleriyle açıklanacaktır. Tebliğin **sonunda** ise manevi danışmanın dinleme ve anlama, destek ve teşvik, düşündürme ve buldurma rolleri (davranış modelleri/danışma teknikleri) üzerinde durularak uygulama örnekleri verilecektir.

Kahramanmaraş Deprem Bölgesinde Görev Yapan Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB) Personellerinde Dinî Tecrübe ve Felaketi Anlamlandırma Biçimleri

İbrahim YÜKSEL

Manevi Danışman, Diyanet İşleri Başkanlığı

Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Din Psikolojisi Anabilim Dalı

ibraimyuksel@gmail.com

Bu araştırmada, 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen deprem felaketi sonucunda sahada aktif olarak görev yapan Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB) personellerinin dinî tecrübelerini ve bu felaketi anlamlandırma biçimlerini betimlemek hedeflenmektedir. Bilindiği üzere dinî tecrübe, Allah'ı çeşitli şekillerde algılamak ve ilâhî kudretle sezgisel ve duygusal bir ilişki kurmayı ifade etmektedir. Allah'a derinden yakaran bir kimsenin duasının bir anda gerçekleşmesi, yaşanan bir olayın Allah'ın inayeti ile ilişkilendirilmesi vb. durumlar buna örnek olarak verilebilir. Buna ilaveten deprem bölgesinde görev yapan DİB personellerinin bu felaketi anlamlandırma biçimleri yükleme teorisi kapsamında değerlendirilecektir. İlahi güç ile duygusal ve sezgisel bir ilişkinin açığa çıkması ve dinî tecrübelerin gözlenmesi, deprem felaketi gibi travmatik olaylar karşısında daha da yaygınlık kazanmaktadır. Bu bakımdan deprem felaketine tanıklık eden ve bu acıyı teneffüs eden DİB personellerinin dinî tecrübeleri ve anlamlandırma biçimleri üzerinde araştırma yapmak önem arz etmektedir. Durum deseninde hazırlanacak olan bu nitel saha araştırması içinde, ölçüt ve kartopu örnekleme yöntemleri kullanılacaktır. İzmir ilinde görev yapan ve Kahramanmaraş deprem bölgesinde aktif olarak görev yapmış DİB personellerinden 20 kişi (erkek/kadın) ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilecektir. Elde edilen bulgular betimsel analiz kullanılarak üst tema ve alt temalar halinde kategorize edilerek paylaşılacaktır. Bu sayede DİB personellerinin deprem bölgesinde yaşamış oldukları dinî tecrübeler ve bu felakete yönelik anlamlandırma biçimleri ortaya koyulacaktır.

Bir Başı Çıkma Mekanizması Olarak Dinî Ritüellerin Depremzede Bireylerin Yas Süreci Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi

Said SAMİ

Arş. Gör., Gaziantep Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Psikolojisi Anabilim Dalı
saimsami@gantep.edu.tr

Ayşe GÖKMEN

Arş. Gör., Necmettin Erbakan Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Din Psikolojisi Bölümü
agokmen@erbakan.edu.tr

Bu çalışmanın amacı, deprem nedeniyle yakınlarını kaybetmiş olan bireylerin yaşadıkları stres verici durumla başa çıkmada dinî inancın rolünü tespit etmek ve kayba bağlı olarak meydana gelen psiko-sosyal değişimleri ortaya çıkarmaktır. Ayrıca bu çalışma taziye törenleri, cenaze merasimine katılım gibi ölen kişinin ardından yerine getirilen/getirilemeyen dinî ve kültürel ritüellerin yas süreci üzerindeki etkisini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmada veriler, açık uçlu soruların yer aldığı bir anket formu aracılığı ile (Google Formlar üzerinden) toplanmıştır. Durum çalışması deseninin benimsendiği çalışmada, amaçsal örnekleme tekniklerinden ölçüt ve kartopu örnekleme metodu benimsenmiştir. Ölçüt örnekleme göre herhangi bir yakınını veya yakınlarını 6 Şubat 2023 tarihli Maraş depremi sonucu kaybetmiş olmak ve depremi bizzat yaşamış olmak şartı aranmıştır. Araştırma bulguları dikkate alındığında deprem nedeni ile yakınlarını kaybeden bireylerin büyük bir çoğunluğunda şok, titreme, ölümü kabullenememe ve kaybı inkâr duygularının yoğun olduğu gözlemlenmiştir. Araştırmada ayrıca katılımcıların büyük bir çoğunluğunun, kaybın ve depremin anlamlandırılması ve başa çıkma sürecinde daha çok dinî inançlarından destek aldıkları tespit edilmiştir. Çalışmada ayrıca yaşadığı kayıp sonrası cenaze/taziye merasimine katılan ve olumlu yönde dinî başa çıkma stratejilerini benimseyen kişilerde, hayatın daha anlamlı hale gelmesi, dinî yaşamda olumlu yönde değişiklikler, umut, insanlar arası ilişkilerde olumlu değişimlerin daha fazla olduğu görülürken; tam tersine kayıp sonrası cenaze/taziye merasimine katılmayan ve olumsuz yönde dinî başa çıkma stratejilerini benimseyen kişilerde, yaşamın anlamsızlaşması, umutsuzluk, yabancılaşma ve insanlar arası ilişkilerde kopukluk gibi travma sonrası stres belirtilerinin daha yoğun şekilde görüldüğü tespit edilmiştir.

6 Şubat 2023 Depremlerinin Ardından Dinin Mekânsal Boyutunu Keşfetmek

Hasan Ali YILMAZ

Dr. Öğretim Üyesi, Sinop Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Sosyolojisi Anabilim Dalı
hayilmaz@sinop.edu.tr

Doğal afetler, bireyler ve toplumlar üzerinde derin etkilere sahiptir ve genellikle dinî inançlar, uygulamalar ve genel ruhsal durum dâhil olmak üzere yaşamın çeşitli yönlerini şekillendirir. Afetlerin dinî inançlar, tutumlar ve ruh sağlığı üzerindeki etkileri üzerine önemli araştırmalar yapılmış olsa da afet sonrası ortamların bağlamında dinin mekânsal boyutunun anlaşılmasında bir boşluk bulunmaktadır. Bu çalışma 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş ve Hatay'da meydana gelen depremlerin ardından ortaya çıkan enkaz alanlarının dinsel önemini inceleyerek bu boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Bu çalışma nitel bir araştırma yaklaşımını benimsemekte olup depremlerin hemen ardından ortaya çıkan tartışmalara odaklanmaktadır. Verilerin temel kaynağı, Muhafazakâr-Merkez ve Kemalist-Sol perspektifleri temsil eden ulusal ve yerel gazetelerin köşe yazıları olacaktır. Bu köşe yazıları enkaz alanlarındaki dinî unsurların yorumlanması, anlamları ve atfı konusunda değerli bilgiler sunmaktadır. Toplanan veriler içerik analizi kullanılarak analiz edilecek, "mekân" ve "kutsal mekân" kavramları üzerinden kavramsallaştırılacaktır. Bu çalışmanın bulguları, muhafazakâr köşe yazarları tarafından enkaz alanlarına atfedilen dinî boyutları ortaya çıkaracaktır. Ön analizler, özellikle tekbir gibi dinî unsurların manevi bağlantılar, dönüşümler, kimlik oluşumu ve sembolik sınırlarla ilişkilendirildiğini göstermektedir. Bu tür yorumlar enkaz alanlarının tarafsız, sahipsiz mekânlar olmadığını, aksine sahiplenilen, tanımlanan ve sınırlı "kutsal mekânlar" olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar enkaz alanlarının sadece fiziksel yıkımın değil, aynı zamanda toplumun derinliklerinde var olan çatışmaların ve kimliklerin de yansıması olduğunu göstermektedir. Araştırma, bu tartışmaların anlaşılması ve daha geniş bir perspektifte ele alınması için önemli bir katkı sunmaktadır.

Afetlerin Dinî Duygu, Davranış ve Düşüncelere Etkisi Üzerine Nitel Bir Araştırma: Kastamonu Bozkurt Örneği

Nurhibe Büşra ER

Araştırma Görevlisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Sosyolojisi Anabilim Dalı
ernurhibe95@gmail.com

Erkan PERŞEMBE

Prof. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Sosyolojisi Anabilim Dalı
erkanper@omu.edu.tr

Bu çalışma 11 Ağustos 2021 tarihinde Kastamonu'nun Bozkurt ilçesinde meydana gelen sel felaketinin afetzedeler üzerindeki dinî duygu, davranış ve düşüncelere etkisinin keşfedilmesi amacıyla tasarlanmıştır. Çalışmanın ana problemi afetzedelerin sel anı ve sonrasında dinî duygu, düşünce ve davranışlarında meydana gelen değişimin öğrenilmesi etrafında şekillenmektedir. Çalışmanın alt problemleri ise afetin toplumsal anlamda meydana getirdiği olumlu ve olumsuz değişimlerin öğrenilmesi ile afet sonrası manevi destek programlarının uygulanma durumlarının tespiti olmuştur.

Araştırma süresi totalde yedi gün sürmüştür, bu süre zarfında bölgede konaklanarak görüşmeler yapılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış, yöntemine uygun olarak durum çalışması deseni tercih edilmiştir. Araştırmanın evrenini Kastamonu Bozkurt ilçesinde yaşayan bireyler oluştururken, örneklemini 11 Ağustos 2021 tarihinde bölgede sele maruz kalan kişilerden rastgele örneklem yöntemi ile belirlenen 18 yaş üstü bireyler oluşturmuştur. Araştırmada yarı yapılandırılmış mülakat ve gözlem teknikleri kullanılmış, verilerin analizinde betimsel analiz ve içerik analizinden yararlanılmıştır.

Afette en çok hasar alan iki sokaktaki neredeyse tüm esnaf ile görüşülmüş, bu kişilerden bazılarının kayıplarının olduğu saptanmıştır. Yapılan görüşmeler sonucu afetzedelerin sel anında dua etme, kelime-i şehadet getirme ve namaz kılma gibi davranışlarda buldukları; afet sonrasında ise Allah'a inanma ve hırslardan arınma gibi değişimler yaşadıkları tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda çalışmaya başlarken belirlenen amaç, ana problem ve alt problemlere dair veriler ortaya çıkmış; mülakatlar sonucu dinî tema çerçevesinde afet sonrası bireylerin olumlu değişimler yaşadıkları tespit edilirken toplumun bu afetten olumsuz anlamda etkilendiği tespit edilmiştir.

Doğal Afetler ve Sosyal Güven

Yılmaz CEYLAN

Doç. Dr., Muş Alparslan Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Din Sosyolojisi Anabilim Dalı
y.ceylan@alparslan.edu.tr

Doğal afetler genellikle insanların duygusal ve psikolojik sağlığını olumsuz etkileyebilen bir dizi duygu ve tepkiye neden olabilir. Endişe, korku, kaygı, öfke ve güvensizlik gibi duygular, doğal afetlerin ortaya çıkardığı belirsizlik, tehlike ve çaresizlik hissiyle ilişkilendirilebilir. Bu duygular ve düşünceler, insanların normal davranışlarını etkileyebilir ve bazen anormal davranışlara yol açabilir. Ancak doğal afetlerle başa çıkmanın yollarını aramak ve mümkün olduğunca zararları en aza indirmek, insanların kontrolünde olan bir şeydir. Bu tür durumlara karşı alınabilecek önlemler, tedbirler ve güven artırıcı unsurlar, belirsizliği ve çaresizliği azaltabilir. Sosyal güven kavramı da bu çabalarla ilişkilendirilebilir ve toplumun sağlıklı bir şekilde afet öncesi, sırası ve sonrasında ilerleyebilmesi için önemli bir faktör olarak değerlendirilebilir. Sosyal sermaye ise, kesin bir tanımı olmasa da genellikle insanlar arasındaki güven, ortak normlar, iş birliği, ortak hedeflere ulaşma ve sosyal hayata katılım gibi kriterleri içeren bir kavramdır. Karşılıklı güvenin, ortak normların ve iş birliğinin sağlandığı bir toplumda, afet süreci daha etkili ve sağlıklı bir şekilde yönetilebilir. Bu nedenle, kamu kurumları, inşaat sektörü, yerel yönetimler, gönüllü kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları gibi aktörlerin güvenilirlikleri ve etkinlikleri, afet sürecinin başarılı bir şekilde ilerlemesi açısından büyük önem taşır. Bu tür aktörlerle ilgili güvensizlik, süreci olumsuz etkileyebilir ve kalıcı travmalara neden olabilir. Bu nedenle, olağanüstü durumlarda başa çıkmak için güvenin korunması ve güvenilir kurumların etkin bir şekilde çalışması önemlidir. Bu çalışmada doğal afetlerle başa çıkma yollarından sosyal güven üzerinde durulacaktır. Sosyal güven sağlayıcı unsurların başında dinî inançların geldiği görülmüştür.

Hristiyan Kutsal Metinlerinde Doğal Afetlere Yaklaşım

Ahmet TÜRKAN

Prof. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi, Dinler Tarihi Anabilim
Dalı
ahmet.turkan@erbakan.edu.tr

Doğal afetler ve felaketlere dair farklı dinlerin kutsal metinlerinde yaklaşımlar mevcuttur. Bu yaklaşımlarda doğal afetlerin nedenlerinin irdelenmesinden insanların bu afetler karşısında takınılması gereken tutumlara kadar pek çok konu ele alınmaktadır. Hristiyan kutsal metinlerinden Yeni Ahit'in pek çok bölümünde salgın hastalık, deprem ve kıtlık gibi konular ele alınmıştır. Bu konular işlenirken bazı yerlerde insanların işledikleri günahlar nedeniyle felaketlerin geldiği, bazı yerlerde ise dünyanın sonu ile ilgili apokaliptik anlayışın ön plana çıktığı görülür.

Bu çalışmada yoğun olarak Hristiyanların kutsal metinlerinden olan Yeni Ahit çerçevesinde doğal afetlere yaklaşım ele alınacaktır. Yeri geldikçe Yahudilerin Tanah olarak adlandırdıkları ve Hristiyanların Eski Ahit olarak kabul ettikleri kutsal metinlerine de vurgu yapılacaktır. Yeni Ahit'te ele alınan tematik konular Eski Ahit'teki bilgilerle karşılaştırılarak değerlendirilmede bulunulacaktır. Kutsal kitaplardaki bilgiler doğrultusunda konu ile ilgili literatür taranarak çalışmada genel olarak şu soruların cevapları aranacaktır: Doğal afetlerin Hristiyan teolojisine ne gibi yansımaları olmuştur? İncil'deki doğal afetlerle ilgili açıklamalar doğrultusunda Tanrı'nın bu olaylardaki rolü ve insanlardan beklentileri nelerdir? Felaketler insanın günahından dolayı mı kaynaklanmaktadır? Tanrının doğal afetleri de içeren kötülüğe izin vermesine dair Hristiyanların teolojik argümanları nelerdir?

Çalışmanın son bölümünde Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan ve daha sonra dünyanın pek çok ülkesinde yaygınlaşan Covid 19 salgınına karşı Hristiyanların farklı mezheplerinin kutsal kitap merkezli vermiş olduğu tepkiler irdelenecektir.

Doğal Afetlerin Zekât İbadetindeki Etkileri

Mustafa KİSBET

Dr. Öğr. Üyesi, Kastamonu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Hukuku Anabilim Dalı
mkisbet@kastamonu.edu.tr

Hayatın akışında büyük değişikliklere sebep doğal afetler, maddi yönü ile öne çıkan zekât ibadetinde de çeşitli özel hükümlerin teşekkülüne sebep olmaktadır. Bu hükümler zekâtın farz olmasında, edasında ve zekât verilecek kimselerde olmak üzere üç konuda görülmektedir. Bazıları fıkıh mezhepleri arasında tartışmalı olan bu hükümlerin başlıcaları şunlardır: Tabii afetler sebebiyle yok olan veya kaybolan mallardan zekât gerekmez. Hanefilere göre böyle mallar yıllar sonra bulunsa bile zilyetlikte olmadığı geçmiş yıllardan yine zekât gerekmez. Nisap hesabı ile ilgili olarak Hanefilere göre yıl sonunda elde ne varsa toplam nisaba dâhil edilirken, çoğunluğa göre elde edilen her malın üzerinden ayrı bir kamerî yıl geçmesi gerekir. Zekât farz olduktan sonra ancak hak sahiplerine teslim edilmeden önce, zekâta tabi mal mükellefin iradesi dışında helak olursa Hanefilere göre zekât borcu düşer fakat çoğunluğa göre düşmez. Yine kişinin, afettede gibi ödeme imkânı kalmamış birindeki alacağıın zekâtı da düşer. Zekâtın nisabı hesaplanan mal cinsinden mi yoksa değerinin mi verileceği konusunda fukahâ arasında ihtilaf vardır. Ölen afetzedenin bıraktığı mal varlığının, mirasçılara taksim edilmeden önce zekât borcunun ödenmesinin gerekip gerekmediği de tartışmalı bir konudur. Fukahanın çoğuna göre zekât farz olduğu bölgedeki hak eden kişilere verilmelidir fakat başka bölgelerde olsalar da olağanüstü afetlerden etkilenenlerin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Yangın, sel, deprem, kaza ve benzeri afetlerden zarar görenler borçlu durumunda iseler bunlara zekât verilebilir. Gayrimüslim afetzedelerin de zekât gelirlerinden yararlandırılabilceğine dair görüşler vardır.

Doğal Afetlerde Kaybolan Kimselerin İslam Hukuku Açısından Durumu

Süleyman TAŞ

Dr. Eğit. Gör., Diyanet Akademisi Kocaeli Dini Yüksek İhtisas Merkezi
suleymantas@hotmail.com

Bu sene ülkemizde gerçekleşen Kahramanmaraş ve Hatay başta olmak üzere birçok ilimizi yerle bir eden ve asrın felaketi olarak nitelenen büyük deprem on binlerce insanımızın ölümüne neden olurken özellikle cesedi bulunamayan Müslümanlar hakkında birçok dinî soruların tekrar gündeme gelmesine de sebep olmuştur. Bir insanın ölmesi; miras, nikah, talak gibi konularla doğrudan bağlantılı olduğu gibi neticede alacak-verecek davaları gibi hukukî birçok hak ve ödevlerin de doğması anlamına gelir. Bu hakların sağlıklı bir şekilde ifa edilebilmesi, ölümün kesinleşmesi ve cesedin bulunup tespit edilmesine bağlıdır.

İslam hukukunda nerede olduğu ve yaşayıp yaşamadığı bilinmeyen, kendisinden haber alınamayan kimselere “mefkūd” denilir. Hayatından ümit kesilip mahkemece öldüğüne hükmedilen kişi artık hukuken ölü hükmündedir. Sel, deprem, heyelan, maden kazaları, göçük, batık, yangın, tsunami, hortum, kasırğa gibi doğal afetler ve bunlara mülhak olarak uçak kazası, savaş/çatışma gibi ölüm ihtimalinin kuvvetli olduğu durumlarda kaybolup cesedine ulaşılamayan insanlar da mefkūd hakkındaki hükümlere tabidir.

Doğal afetlerde kaybolup cesedine ulaşılamayan kişilerin canlı veya ölü olduğuna nasıl hükmedeceğiz? Cenaze namazlarını kılacak mıyız? Bu kişilerin varislerinin talep etmeleri durumunda miraslarını taksim edecek miyiz? Bu arada bir akrabası ölse onu mirasçı kılacak mıyız? Aynı aileden birçok kişinin kaybolması durumunda birbirlerine mirasçı olacaklar mı? Bu kimselerin geride kalan eşleri bir başkasıyla evlenebilecekler mi? İddet bekleyecekler mi? Ne kadar ve nasıl iddet bekleyecekler? Geride kalan eşlerinin doğuracağı çocukların nesepleri kendilerinden sabit olacak mı? Alacak ve verecek borçlar hakkında takip edilecek yol nedir? Çalışmamızda bu ve benzeri soruların cevabını arayacağız.

Helak ile İmtihan Arasında İnsan (Doğal Afetlerin Hadis Rivayetleri Bağlamında Yorumlanması)

Muhammed SİDDİK

Dr. Öğr. Üyesi, Karabük Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Hadis Anabilim Dalı
muhammedsiddik@karabuk.edu.tr

Ayşegül EROĞLU

Öğretmen, MEB Milli Eğitim Bakanlığı
ayguleroglu@hotmail.com

İnsanoğlu, yeryüzüne geldiğinden beri zaman zaman toplu ölümlerin olduğu felaketler yaşamaktadır. Bunlar bazen bulaşıcı hastalıklar, bazen doğal afetler, bazen de savaşlar sebebiyle gerçekleşebilmektedir. İnsanın üzerinde ağır travmalar bırakan bu felaketleri anlamlandırma ve başa çıkabilme sürecinde şüphesiz dinin rolü büyüktür.

İslam dininin afetlere bakışını anlamaya çalışan insan, Kur'ân-ı Kerîm ve hadislere yöneldiğinde helak olan kavimlerle karşılaşmaktadır. Helak tarif edilirken de yerle bir etmek (*tedmîr*), yerin dibine geçirmek (*hasf*), kaldırıp yere çarpmak (*ihvâ*), biçilmiş ekine çevirmek (*hasîd*), başlarına indirmek, yağdırmak (*imtâr*) gibi kavramların kullanıldığı görülmektedir. Bu kavramlar doğal afetlerle uyumlu kavramlardır. Bu sebeple herhangi bir doğal afet yaşandığında bu olayı yaşayanlarda zihinsel ve duygusal bir karmaşa ve sorgulama oluşmaktadır. Acaba kendisinin yaşadığı afet bir uyarı mıdır? Yoksa sabredilmesi gereken bir imtihan mıdır? Kendi yaptığı işlerin sonucu bir ceza (helak) mıdır? Veya kendini aşan bir irade tarafından gerçekleştirilen bir imtihan mıdır?

Bu durumda dinden, bilimsel bilgiye ahlaki bir zemin sunabilmesi için şu sorulara cevap vermesi beklenmektedir: Her doğal afet aslında bir helak mıdır? Doğal afetlerle helak arasında bir ilişki var mıdır, tamamen farklı olgular mıdır? Doğal afetler sonucu vefat eden insanın durumu nedir (helak mı olmuştur, şehit mi olmuştur)? Bu soruların cevabını hadis kitaplarında aradığımızda konuyla alakalı farklı rivayetlerle karşılaştık. Birbiriyle tenakuz arz ediyormuş gibi görünen bu rivayetlerin bütüncül bir bakış açısıyla okunmaya ihtiyacının olduğu bir gerçektir. Biz bu araştırmada *Kütüb-i Tis'a*'daki ilgili hadisler başta olmak üzere, İbn Ebi'd-Dünyâ'nın *el-Ukûbât* isimli eserinden bazı rivayetleri inceleme konusu yapacağız. Hadislerin değerlendirilmesi aşamasında şerh edebiyatı, kelim kitapları da temel başvuru kaynaklarımız arasında olacaktır. Belirlediğimiz rivayetler üzerinden yukarıdaki sorulara cevap aramaya çalışacağız. Sened tahlilinden ziyade metin tahlili üzerinden bir inceleme ve araştırma faaliyeti gerçekleştirmeyi planlanmaktadır.

Doğal Afetlerde Teavün Kavramının Görünen Yüzü Olarak Sivil Toplum Kuruluşları

Muhammet YURTSEVEN

Dr. Öğr. Üyesi., Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü
yurtsevenmuhammed@gmail.com

Doğal afetler, dünyanın farklı bölgelerinde meydana gelebilen ve insanlar başta olmak üzere birçok alanda oldukça yıkıcı etkilere sahip büyük hadiselerdir. Doğal afetler; deprem, kasırga, sel, tsunami, kuraklık ve volkanik patlamalar gibi farklı tezahürlerle ortaya çıkan ve doğal yaşamın birçok yönden aksamasına neden olan olaylardır. Afetlerin ortaya çıkardığı yıkıcı tahribatın önlenmesi ve oluşan zararlarının hafifletilmesi, toplumun dayanıklılığı ve yardımlaşma (teavün) mekanizmalarının etkin bir şekilde harekete geçirilmesiyle doğrudan ilgilidir. Doğal afetlerde teavün; insanların acil durumlarda birlikte iş birliği yaparak ortaya çıkan riskleri azaltmayı, acil müdahale gerektiren alanlarda devreye girerek insan hayatını önceleme ve afetlerden etkilenen toplumların maddi ve manevi açıdan yeniden yapılanmalarını sağlamayı ifade eden geniş bir çerçeveye sahiptir. Doğal afetlerde teavünün önemi ise afetlerin etkilediği bölgelerdeki insanların (afetzedeler) direncinin artırılarak ortaya çıkan zararların yıkıcı etkilerinin azaltılması konusunda daha belirgin hale gelmektedir. Bu önemden hareketle toplumları hızlı bir şekilde organize etme yeteneğine sahip olan sivil toplum kuruluşları, insanları maddi ve manevi yönden desteklemek ve ihtiyaçları karşılamak için etkin bir saha faaliyeti yürüterek doğal afetlerin ortaya çıkardığı olumsuzluklara karşı önemli misyon üstlenmektedirler. Sivil toplum kuruluşlarını bu saiklerle harekete geçiren motivasyonlardan birisinin de din (İslam) olması ve dinî anlayışın da teavünü teşvik etmesi, doğal afetlerde sivil toplum ilişkilerini dinî bir perspektifle ele almayı gerekli kılmaktadır. Bu çalışmada doğal afetler esnasında/sonrasında teavün anlayışı çerçevesinde sivil toplum kuruluşlarının hizmetleri ele alınmış ve toplumsal dinamiklerin, doğal afetlerin yıkıcı etkilerini azaltma konusundaki önemi sahadan kanıtlarla açıklanmıştır. Çalışmada, saha gözlemlerinden ve literatür taramasından elde edilen veriler İslam geleneğinin teavün anlayışı çerçevesinde değerlendirilmiş ve güncel durum analizi yapılmıştır.

Hadisler Işığında Belalara Bakış Açısının Değiştirilmesinin Musibetzedelere Katkısı

Garip AYDIN

Dr. Öğr. Üyesi, Aksaray Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Hadis Anabilim Dalı
garipaydin@aksaray.edu.tr

Bela ve musibetlerin varlığı insanlık tarihiyle yaşıttır. Tarihin hiçbir döneminde bela ve musibetlerin olmadığı bir zaman dilimi olmamıştır. Ancak her bir toplum bunlara farklı anlam yüklemiş ve bunların ortadan kaldırılması yahut en aza indirilmesi için farklı çözümler getirmişlerdir. Bununla birlikte yaşanan musibetler bakış açısına göre her bir kimsede farklı bir etki yapabilmektedir. Aynı musibet kimileri için yaşamını sonlandırmaya sebep olurken kimileri için yeni bir hayatın başlamasına vesile olabilmektedir. Bu noktada bela ve musibetlere bakış açısının değiştirilmesi ve onlara yüklenecek anlamın musibetzedelerin hayatını değiştirmede önemli bir etkiye sahip olduğu ortaya çıkmaktadır.

İnsanların dünya hayatlarının salahına, ahiret hayatlarının felahına vesile olması için gönderilen ilahi dinlerin, bela ve musibetlere getirmiş olduğu bir takım tedbir ve çözümler olmuştur. Bu çalışmada son dinin peygamberinin musibetlere getirmiş olduğu çözüm önerilerinden biri olan, belalara bakış açılarının değiştirilmesi konusu incelenecek hadislerde bu konuyla ilgili Hz. Peygamber'in tavsiyeleri ve bunların sahabenin iç dünyasında nasıl etkiler bıraktığı araştırılacaktır. Bu rivayetlerin sıhhat durumları, hadis şerhlerinde nasıl yorumlandığı ve günümüz açısından ne ifade ettiği gibi sorulara da cevaplar aranacaktır.

Bu bağlamda bela ve musibetin sözlük anlamlarına değinilecek, konuyla ilgili rivayetler temel hadis kaynaklarından araştırılacak, bu rivayetlerin farklı versiyonları tespit edilecektir. İslam tarihinin ilk dönemlerinde yaşanan musibetlerle günümüzdekilerin karşılaştırılması yapılacak ve Hz. Peygamber'in tavsiyelerinin günümüz insanları için ne ifade ettiğinin değerlendirilmesi yapılacaktır.

Kader ile İlgili Hadisler Bağlamında Doğal Afetler

Ali Fuat FUTSİ

Arş. Gör., Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Hadis Anabilim Dalı
fuatfutsi@gmail.com

Gerek Kur'an-ı Kerîm gerekse hadis-i şeriflerde kulların başına gelen musibetlerin birer imtihan vesilesi oldukları belirtilmiş ve meselenin kader ile ilgili boyutlarına dikkat çekilmiştir. Burada kader, sözlük manası olan ölçü kelimesinden ziyade ayet ve hadislerin bağlamlarındaki anlamıyla Allah'ın ezeli ilmi ile her şeyi bilmesi ve takdir etmesi tanımına uygun olarak kullanılmıştır. Konunun kulların işlediği günahlar, çevreye zarar vermek, doğal dengeyi bozmak gibi yaptıkları kötü fiiller veya yine doğayı korumak adına üzerlerine düşen vazifeleri yerine getirmemekle alakalı boyutları da bulunmakla beraber; bu bildiride, hadisler bağlamında Allah'ın ezeli takdiri olarak meydana gelen afetlerin kader perspektifinden değerlendirilmesi çalışılacaktır. Nitekim başta Kur'an-ı Kerîm olmak üzere hadislerde de vuku bulan ve bulacak olan her şeyin bir kader ile cereyan ettiği belirtilmiş ve bu hususta tedbir alma, takdiri Allah'a bırakma ve Allah'a sığınma gibi kuldun beklenen fiillerin neler olduğu ve nasıl yapılması gerektiği açıklanmıştır. Neticede deprem, sel, salgın hastalıklar gibi afetler devam ettikçe, konu ile alakalı rivayetlerin anlaşılması ve yorumlanması güncelliğini koruyacaktır. Bu bağlamda Hz. Peygamber'in (s.a.v) on dört asır öncesinden sunduğu perspektif biz müminler açısından son derece önemli ve bağlayıcıdır.

Doğal Afetleri İlahi Yasalar ve İnsan Üzerinden Okuma

Furat AKDEMİR

Doç. Dr., Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kelam Anabilim Dalı
furatakdemir@duzce.edu.tr

Doğal afet; insan kaynaklı veya tabiat yasalarından kaynaklanan, can ve mal kaybına neden olan, imkânların yetersiz kaldığı olayların genel adıdır. Doğal afet, kontrol edilmesi güç ve imkânsız olan doğal olayları ve insan kaynaklı afetleri içerir. Günümüzde otuzu aşkın doğal afet konu edilir. Her yıl doğal afetlerden dolayı binlerce insan hayatını kaybetmekte ve milyarlarca maddi zarar oluşmaktadır. Doğal afetler günümüz toplumlarının ve devletlerinin karşı karşıya kaldığı en büyük sorunlardan biridir. Doğal afetlerle mücadele etmek için devletler bütçeler ayırmakta, kurumlar ve özel birimler kurmaktadır. Doğal afetlerle mücadele etmek için doğal afetlerin kaynaklandığı nedenler ve insanın sorumluluğu önem arz etmektedir. Meydana gelen doğal afetlerden sonra en çok nedenleri ve insanın sorumluluğu söz konusu edilir. Doğal afetlere neden olan doğal yasaları anlamak, nedenlerini ortaya koymak ve bu konuda sonuçları açısından insanın sorumluluğunu belirlemek, doğal afetler ve zararlarından korunmak için önemlidir. Kur'an, doğal yasaların kaynağını yüce yaratıcıya dayandırır. Allah varlığı ve evreni yaratmış, ölçülerini koymuştur. Evrende her şeyin bir ölçüye göre hareket ettiğini, yasaların olduğunu vurgularken tesadüflerin olmadığını ifade eder. Olgusal açıdan bakıldığında evrendeki yasaların varlığını ve işlerliğini, bilimsel çalışmalar ve veriler de ortaya koymaktadır. Fizik, biyolojik ve matematik bilimleri de doğal yasaları açıklamakta ve ölçülerini ortaya koymaktadır. Doğal afetlerin sonuçları açısından insan ise konumu itibariyle sorunun bir tarafı olarak suçlanmış ve etkilenmesi açısından da mağdur olmuştur. Doğal afetleri, doğru okuduğumuzda ve anlamaya çalıştığımızda zararlarından daha az etkileneceğiz. Bu açıdan doğal afetler ile ilahi yasalar arasındaki ilişki, bilimsel açıdan doğal afetler ve Allah'ın yasaları, doğal afetlerde insanın konumu ve sorumluluğu, çalışmamızın ana temasını oluşturmaktadır.

Tebliğde tümevarım yöntemi kullanılarak, doğa yasalarının afet, imtihan ve kötülük kavramlarıyla nitelendirilmesinin kökenlerine ilişkin veriler toplanılarak nitel analize işlenecek ve konunun güncel değerine ilişkin bir deneme girişiminde bulunulacaktır.

İmtihan Teolojisi Bağlamında Doğal Afetler

İsmail ŞİMŞEK

Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Din Felsefesi Anabilim Dalı
ismailsimsek@yahoo.com

İnsanlık tarihinde birçok savaş, zulüm gibi kötülüklerin yanında birçok doğal felaket diyebileceğimiz olay meydana gelmiştir. Örneğin 5 Temmuz 1201 tarihinde gerçekleşen Mısır ve Suriye'yi kapsayan depremde bir milyonu aşkın, 23 Ocak 1556 yılında Kuzey Çin'de meydana gelen 8 ölçeğindeki depremde sekiz yüz otuz bin kişi, 12 Kasım 1970'de Doğu Pakistan'ı esir alan Bhola Hortumu sonucunda Bangladeş nüfusunun %45 hayatını kaybetmiştir. Yakın zamanda ülkemizde yaşanan ve 11 ili kapsayan depremde ise elli binden fazla kişi yaşamını yitirmiştir. Diğer yandan geleneksel dinî düşüncede bu tür olaylar genellikle imtihan teolojisi içerisinde açıklanmıştır. Çalışmamızda doğal yasalar çerçevesinde meydana gelen bu olayları imtihan teolojisinin bir nedeni olarak sunmanın, imtihan için araçsallaştırmanın yanlış olduğu savunulmaya çalışılacaktır. Çünkü bu tür doğal olayları Tanrı açısından araçsallaştırmak doğru değildir. Tanrı insanları imtihan etmek için felaketlerle yüz yüze bırakmaz. Kendi hatası sonucu yüz yüze kaldığı felaketleri öte âlem inancıyla birlikte kurtuluşuna vesile kılar. Zira mutlak mükemmel varlık açısından insanlara zulmetmek imtihanın aracı olamaz.

İlahi Adalet Açısından Doğal Afetler

Metin PAY

Dr. Öğr. Üyesi, Kocaeli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Felsefesi Anabilim Dalı
metinpay@gmail.com

Doğal afetler, insanlarda can ve mal kayıplarına neden olan, onun sosyal, psikolojik ve dinî hayatını derinden etkileyen trajik olaylardır. Bu yönüyle farklı bilimlerin konusu olmuş, sebepleri ve sonuçları üzerinde çeşitli tartışmalar yapılmıştır. İnsan hayatında böyle yıkıcı etkisi olan bu tür olaylar, din filozoflarınca kötülük problemi çerçevesinde ele alınmaktadır. Onlar kötülükleri genel olarak ahlaki kötülükler ve tabii kötülükler olarak tasnif ederler. Tanrı'nın varlığının aleyhinde görüş belirten bazı düşünürler, doğal afetlerin de içinde yer aldığı tabii kötülüklerin Tanrı'nın var olduğu iddiasıyla tutarsız olduğunu ileri sürerler. Zira teizmin kabul ettiği sıfatlara sahip bir Tanrı kör fiziksel güçlerin insanlara zarar vermesine müsaade etmemesi gerekirdi. Bu noktada sorun doğrudan Tanrı'nın varlığı ve sıfatları ile ilgili olmaktadır. Teist filozoflar da bu eleştirilere karşı dünyadaki kötülük olgusunun Tanrı'nın varlığı ile bir çelişki oluşturmadığına dair farklı açıklamalar ile savunmacı görüşler geliştirmişlerdir. Bu görüşlerden birisi de çağdaş din felsefesinde revaçta olan ilahi adalet kuramıdır. Bu kuram Tanrı'nın niçin acı çekme ve kötülüğe izin verdiğinin bir açıklamasını yapmaya çalışır. Kuramın ilgi görmesinin bir nedeni teistik dinlerin temel kaynaklarından büyük ölçüde yararlanmasıdır. İlahi adalet kuramında kötülüğün bir tür cezalandırma olduğu, nihai uyum açısından aslında her şeyin iyi olduğu ve uzun vadede bunun anlaşılacağı gibi konular üzerinde durulur. Bu çalışmada doğal afetler, kötülük problemi çerçevesinde ilahi adalet kuramı açısından analiz edilecek, lehte ve aleyhteki görüşler değerlendirilecektir. Çalışma büyük ölçüde çağdaş din filozoflarının görüşleri bağlamında şekillenecektir.

Doğal Afetlerle M¼cadele Uluslararası Medyanın Rol¼ El-Cezira Kanalı Modeli

Zehra G¼lay ŞAHAN

¼gr. G¼r., D¼zce niversitesi İlahiyat Fak¼ltesi Arap Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
zehragulaysahan@duzce.edu.tr

Afetler; insanlar ve ülkeler i¼in fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, normal yaşamı ve insan faaliyetlerini durdurarak veya kesintiye uğratarak toplulukları etkileyen doğa, teknoloji veya insan k¼kenli olaylardır.

Tarihi devirlerden bu yana d¼nyamız b¼y¼k ¼l¼de can kaybı, yaralanma ve mal kaybına yol a¼an doğal afetlerle sık sık karŐılaŐmıştır. Bu doğal tehlikeler arasında başta depremler olmak üzere heyelanlar, su baskınları, kaya ve ¼iđ d¼Őmeleri ve kuraklık ¼nemli oranda zararlara yol a¼mıştır. OrmansızlaŐma ve bitki ¼rt¼s¼n¼n tahribi sonucunda Őiddetlenen erozyon, doğal afet tehlike ve risklerini daha da artırmıştır. Yirminci y¼z yılın baŐlangıcından 6 Şubat Maraş depremine kadar doğal afetler sonucunda yalnızca T¼rkiye’de 87.000 kişi hayatını kaybetmiş, 210.000 üzerinde kişi ise ağır yaralanmıştır. Ayrıca bu afetler sonucunda 651.000 civarında konut yıkılmış veya ciddi hasar g¼rm¼Őt¼r.

İnsanlar bilgiye eriŐimde ¼zg¼r oldukları m¼ddet¼e daha h¼r d¼Ő¼nmekte, daha doğru kararlar alıp daha hızlı organize olabilmektedirler. Bu noktada sosyal medya ve uluslararası haber kanallarının rol¼ ¼ok b¼y¼kt¼r. Uluslararası medyacılık nedir? Krizi nasıl ele alır, aktarır ve y¼netir? Kitlelerin harekete ge¼mesinde ne kadar etkindir? Doğal afetlere karşı sosyal duyarlılığı arttırma ve kurumları harekete ge¼irmede fonksiyonu nedir? Bu sunumda belirttiğimiz sorulara yanıt arayarak doğa olaylarının afete d¼n¼Őmesini engellemede İngilizce ve Arap¼a olmak üzere iki ayrı dilde yayın yapan Katar merkezli el-Cezira kanalının rol¼ ele alınacaktır.

Tasavvuf Ehlinin Doğal Afetlere Bakışı

Ramazan EMEKTAR

Dr. Öğr. Üyesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Tasavvuf Anabilim Dalı
ramazanemektar@gmail.com

İnsanlık tarihi boyunca dünyanın birçok yerinde ortaya çıkan sel, deprem ve salgın hastalıklar gibi doğal afetler devletleri ve milletleri ciddi anlamda sıkıntılara maruz bırakmıştır. Bu doğal afetler değişik dönem ve coğrafyalarda farklı isimlerle etkisini göstermeye devam etmiştir. Öyle anlaşılıyor ki tabii afetler dünya var olduğu müddetçe de günümüzde olduğu gibi değişik biçimlerde varlığını devam ettirecektir. İslâm'ın ilk yüzyıllarından itibaren Müslüman âlimler ve mutasavvıflar doğal afetler karşısında duyarsız kalmamış, yaşadıkları dönemin imkânları çerçevesinde önemine binaen söz konusu afetler karşısında insanları bilinçlendirmek için çok sayıda eser yazmışlar ve o dönemdeki sorunlara çözüm bulmada önde gelmişlerdir. Bu çalışma, klasik tasavvuf eserleri başta olmak üzere diğer tasavvuf eserlerine başvurarak sûfîlerin doğal afetlere bakışını, betimsel analiz yöntemiyle tahlil etmeyi ve literatüre katkı sağlamayı hedeflemektedir. Sûfiler, doğal afetleri kader bağlamında ele almış, şeriat ve hakikat zaviyesinden açıklamışlardır. Ayrıca sûfiler, tabii afetler konusunda, insanları içinde buldukları manevi makam ve hallere göre farklı bakış açılarıyla değerlendirmektedirler. Onlara göre bütün işler Allah'a aittir. Ölüm de hayat da Allah'ın kudretindedir. Sebeplerin ölüme hiçbir tesiri yoktur. Deprem, sel ve salgın hastalıklar gibi musibetlere karşı sabırlı olmak, Allah'ın hükmüne rıza göstermek ve teslimiyet gereklidir. Tasavvuf ehli, avam ve havas düzeyindekiler için tedbir almayı uygun görürken, hakikat ehli olan havâssu'l-havâs derecesindekiler için Allah'ın takdiri ve tedbiri karşısında kişisel takdir ve tedbirin terk edilmesini uygun görmektedir.

Yorumun Aktüel Evrimi: Deprem İlahi Bir Ceza Mıdır, Tedbir Alınabilir Doğal Olay Mıdır?

Bayram AYHAN

Doç. Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı
byrmayhan@gmail.com

Klasik tefsir yorumcuları Kur'an-ı Kerim'deki bazı ayetler ekseninde deprem, volkanik faaliyet ve kasırgaların Allah'ın kontrolünde meydana gelen doğa olayları olduğunu ifade etmişlerdir. Bu bağlamda özellikle depremin Allah'ın gücünün ve kudretinin bir göstergesi olmasının yanı sıra insanı cezalandırma aracı olarak da yorumlandığını görmek mümkündür. Sahip olduğu mülkiyete binaen haddini aşan Karun'un yere batırılmasından bahseden ayetlerde ve Mülk suresinde inkârcı tutum içerisinde olanları tehdit gayesiyle kullanılan ifadelerdeki mazi fiil ilgili yorumun esasını teşkil etmiştir.

Ülkemizde büyük bir yıkım meydana getiren Kahramanmaraş depremleri sonrası dinî söylemleri ile medyada öne çıkan bazı simalar, depremin ilahi bir ceza olarak tanımlanmasının doğru olmadığını belirtmişlerdir. Bu isimlerin de içerisinde bulunduğu aktüel yorumculara göre deprem yer kabuğunun hareketinden kaynaklı bir doğa olayıdır. Tedbir alınması durumunda maddi ve manevi kayıpların olmayacağı vurgulanmış, Allah'ın yeryüzünde cari olan kanunlarını çözümleyen toplumların tedbir almak suretiyle kayıplarını asgariye indirdiklerinin altı çizilmiştir. İnsanın kendi tedbirsizliği ve yaptığı yanlışlar sebebiyle yer kabuğuna ait doğal bir olayın farklı sonuçlarının ortaya çıktığı belirtilmiştir.

Dinî tutum ve hassasiyeti yüksek olan bölgelerimizde meydana gelen depremin ilahi bir ceza olduğunun ifadesi insan-Allah ilişkisine zarar verebilir. Zira can ve mal kayıplarının oluşturduğu travmayı Allah'ın bir cezası olarak tavsif etmek toplumlar ve dindar birey için olumsuz sonuçlar doğurabilir. Dolayısıyla depremden bahseden ayetlerin esas vurgusunu ve muhatabını sağlıklı bir şekilde belirlemeden yapılacak yorumların sosyo-psikolojik travmayı daha da derinleştireceği ifade edilmelidir. Bu bağlamda depremin yer kabuğunun hareketinin doğal bir sonucu olduğu, alınacak bazı tedbirlerin kayıpları azaltacağı eksenindeki aktüel yorumun isabetli olduğu ifade edilebilir. Diğer taraftan kâinatta Allah'ın kudret ve ilminin dışında salt natüralist-determinist bir işleyişin var olduğu söylenemez. Zira kâinattaki olaylar Allah'ın belirlemiş olduğu yasalar çerçevesinde vaki olmaktadır. Bu ilahi yasaları nitelikli bir şekilde okuyabilen toplumların tedbirler olarak farklı sonuçlar elde ettiği de bir vakiyadır. Sonuç olarak ayetleri iç ve dış bağlamı içerisinde yorumlamayıp doğal bir olayı ilahi ceza olarak değerlendirmek sosyo-psikolojik açıdan insan-Allah ilişkisine zarar verebilir.

Âyetler ile Hadisler Çerçevesinde Doğal Afetlerin İnsanlar Üzerindeki Etkisi ve İnsana Verilen Rızıkla İlişkisi

Kadri Ziyaettin COŞAN

Dr. Öğr. Üyesi., Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı
ziyaettincosan@duzce.edu.tr

Doğal afet denilen hadiseler, aslında dünya hayatının ve kâinattaki işleyişin bir parçasıdır. Dünyanın oluşum sürecinde sürekli meydana gelen bu olaylar, günümüzde de gerçekleşmeye devam etmektedir. Üç kıtanın kesişme noktasındaki Türkiye'nin denizlerle çevrili bir coğrafyaya sahip olması bunun en güzel misalidir. Ancak deprem ve benzeri hâdiseler, tabii olduğu halde, insanların yoğun olarak yaşadığı bölgelerde gerçekleşince hayatı olumsuz bir şekilde etkilediği için doğal afet diye isimlendirilmektedir.

Allah Teâlâ kâinatta meydana gelen olayları belli bir sebep sonuç zinciri içinde meydana getirmektedir. Ancak kimi zaman bu hadiseler Cenâb-ı Hak tarafından bazı hususi neticelerin gerçekleşmesi için de kullanılabilir. Nuh (a.s.) döneminde yaşanan tufan gibi.

Bu afetler kimi zaman dağdan kopan çığın bir köyü yok etmesinde olduğu gibi insanın etkisi olmadan gerçekleşirken kimi zaman da dere yatağındaki evleri sel basmasında olduğu gibi kâinatın işleyiş kurallarını insanın dikkate almamasından da kaynaklanabilmektedir.

İnsanın rızık ile doğal afetler arasında ilk bakışta bir ilişki yok gibi görünür. Ancak bunların insana ulaşma biçimi dikkate alındığında aralarında benzer noktaların olduğu görülmektedir. Mesela bir müşrik geniş ve bol bir rızka sahip olurken bir mümin sıkıntılar içinde yaşayabilmektedir.

Benzer bir durum doğal afetler için de söz konusudur. Zira bunlar sadece inkârcılara mahsus değildir. Bazen Müslümanlar daha çetin afetlere maruz kalabilmektedir. Bu çalışmada ayet ve hadislerden yola çıkarak önceki ümmetlerin başlarından geçenler ve İslam'ın ilk dönemindeki hadiselerden de istifade ederek doğal afetlerin insanlar üzerindeki etkisi incelenmeye çalışılacaktır. Ayrıca doğal afetlerin insanlara ulaşmasıyla rızkın insanlara ulaşması arasındaki ortak yönler ve bağlantılar, başta temel eserler olmak üzere tefsirlerden, hadis kaynaklarından ve diğer eserlerden istifade edilerek ortaya konmaya çalışılacaktır.

Biyolojik Afet Olarak İnsanın Hastalık veya Salgınla İmtihani

Süleyman KAYA

Prof. Dr. Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı
suleymankaya@ibu.edu.tr

Salgınlar 31 doğal afet çeşidinden biri olarak erozyon, orman yangınları ve böcek istilasıyla birlikte doğal afetlerin bir alt kategorisinde biyolojik afetler kısmında yer almaktadır. Her düşünce sistemi hayatı, insanın bu dünyadaki yaşam sürecini ve varlıkla olan bağıni kendi inancına göre yorumlar. Meselenin biyolojik salgın boyutu da böyledir. Müslüman ise bu yorumu Kur'an ve sünnetten aldığı ruhla yapar. Hayatı bunlar üzerinden okur. Ona göre dünya hayatı insan için bir imtihan alanıdır. İnsan dünya hayatında çeşitli şekillerde imtihan edilir. Kur'an ve sünnette bu imtihan şekilleri sayılıp dökülmez. Bunun yerine genel ifadelerle hayatın her yönünün insan için imtihan alanı olduğu vurgulanır. Kur'an'da iyilik/ler/le (خير - حسنات) ve kötülük/ler/le (شر - سيئات) imtihan bu anlamda kullanılan en önemli kavramlardır. İmtihan olması açısından hastalığın salgın veya bireysel olması fark etmez. Öbür taraftan Kur'an ve sünnette, hastalık veya salgın dahil nefsi her türlü tehlikeden korumak temel gâî ilkeler (zarûriyyât) kapsamında sayılır. Hastalıktan önce tedbir, hastalık veya salgın sürecinde teşhis, tedavi ve benzeri önlemler bu kapsamda (zarûriyyât) değerlendirilir. İnsanın bu anlamdaki imtihan sürecine destek adına Kur'an Hz. Eyüp'ü örnek verir. Ayrıca salgın hastalıkların getirdiği çok boyutlu etkilere karşı nasıl bir tutum sergilemesi gerektiği adına geçmiş toplumların başına gelen bazı felaketlere sebepleri ve sonuçlarıyla birlikte atıfta bulunur. Hz. Peygamber hastalıklara karşı takındığı tavır ve bazı hastalıklara dair ifade ettiği sözlerle Kur'an'ın vermek istediği mesajı açıklar.

Bu çalışmada, insan hayatının bir gerçeği olan hastalık veya salgının Kur'an perspektifinden insanın imtihanı bağlamında nasıl değerlendirildiği ortaya konmaya çalışılmıştır. Bununla, böylesi durumlarda Müslümanın nasıl bir tutum sergilemesi gerektiğine dair bireysel ve toplumsal bir bilince katkı sağlanmak istenmiştir.

Konu, tefsir külliyatı üzerinden ana hatlarıyla taranmış, zaman zaman sünnetle de ilişkilendirilmiş; insanlığın yaşadığı tarihi birikim de dikkate alınarak analitik bir yöntemle analiz edilmiştir.

Dinî Başa Çıkma ve İstircâ

Şaban KARASAKAL

Prof. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı
sabankarasakal@ibu.edu.tr

İnsanların iki dünya mutluluğu için inzal edilen Kur'an, dünya hayatlarında karşılaşabilecekleri problemlerde onlara rehberlik etmektedir. İnsanlar dünya hayatında her zaman rahat yaşamayıp, bazen çeşitli sıkıntılarla, doğal afetlerle karşılaşmaktadır. Doğal afetlere maruz kalan insanlar ve yakınlarının hayatlarında ferdî, ailevi, ruhsal ve toplumsal değişiklikler ortaya çıkmaktadır.

Hayatlarında doğal afetlerle karşılaşan kişiler ve yakınlarının, olaya bakışı nasıl olmalı, başlarına gelen olayı nasıl değerlendirmelidir? Başlarına gelen sıkıntıları ilahi imtihan olarak değerlendirip sabırlı davrananların hayatında neler değişmektedir? İnsanlar bu ve benzeri sorulara cevap arayarak musibetlerle başa çıkmaya çalışmaktadır.

Kur'an'a göre doğal afetler karşısında inananlar ve inkârcılar birbirinden farklı, tamamen zıt tutumlar sergilemektedir. Bu sebeple doğal afetler gibi imtihanlar karşısında ne yapılacağına, afetlerle nasıl baş edileceğinin öğrenilmesi gerekmektedir. İnsanlığa hidayet rehberi olan Kur'an'ın ve onun beyanı olan sünnetin doğal afet ve musibetlere yaklaşımı, anlaşılır bir şekilde insanlara aktarılması gerekmektedir.

Dinî başa çıkma ve istircâ ile ilgili ilmî disiplinlerde literatür tarama yöntemiyle hazırlanacak olan bu tebliğ, musibetlerle karşılaşıldığında insanların sergilemesi gereken olumlu davranışları incelemeyi amaçlamaktadır. Bu incelemeyi yaparken öncelikle doğal afetleri de kapsayan musibetin kavramsal alanı incelenecek, kelimenin anlam alanına yakın diğer eş anlamlı kavramlar tahlil edilecektir. Sonrasında dinî başa çıkma kavramı hakkında Batıda ve ülkemizde din psikologları tarafından söylenenler değerlendirilecektir. Daha sonra da istircâ kavramı Bakara 2/156. ayet ve hadis-i şerifler ışığında tahlil edilecektir.

Deprem Kaynaklı Ortaya Çıkan Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) Yaşayan Bireylerin Rehabilitasyonunda Din Eğitiminin Rolü

Ömer ÖZDEMİR

Dr. Öğr. Üyesi, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Anabilim Dalı
omerozdemir@harran.edu.tr

Emel ASOĞLU

Yüksek Lisans Öğrencisi, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
emelasoglu@gmail.com

Depremler, etkili olduğu alanlarda maddi yıkım ve can kayıplarına sebep olmakla birlikte insan psikolojisinde ciddi tahribatlara yol açabilen afetlerdendir. Deprem sonrası süreçte bazı insanlar bu süreci hafif ve orta şiddette atlatırken, bazı insanlarda ise uzun vadede Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB), depresyon, anksiyete, kaygı bozukluğu gibi psikolojik rahatsızlıklar görülmektedir.

Konu ile ilgili yapılan bir araştırmada depremi yaşayan her dört kişiden birinde TSSB, her üç kişiden birinde şiddetli depresyon, her beş kişiden birinde ise şiddetli anksiyete ortaya çıktığı belirlenmiştir. Ayrıca depremden sağ kurtulanlarda aşırı alkol tüketimi, psikolojik sıkıntı ve rahatsızlıklar ve çeşitli ruh sağlığı sorunlarının ciddi oranlarda arttığı gözlemlenmiştir.

Bu çalışmanın amacı, bireylerde depremden sonraki süreçte ortaya çıkan Travma Sonrası Stres Bozukluğunu atlattırma din eğitiminin rolünü ve etkilerini ortaya koymaktır.

Nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi yönteminin kullanıldığı bu araştırmada, ele almış olduğunuz konu ile ilgili yazılmış olan kitaplar, makaleler, bildiriler vb. bu alanda daha önce yapılmış çalışmalar incelenmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen verilere göre, kişinin almış olduğu din eğitiminin ve sahip olduğu dinî inancın, deprem sonrası gelişen ruhsal travma ile baş etmede veya üstesinden gelmede belirgin düzeyde olumlu etkiye sahip olduğu görülmüştür.

Çalışmada, deprem kaynaklı ruhsal travma yaşayan kişilerin, dinî bilgilerini kullanarak olumsuz durumdan pozitif dinî baş etme yöntemiyle yaşadıkları sorunları atlattırma çalıştıkları tespit edilmiştir. Ayrıca kişinin almış olduğu etkili din eğitiminin deprem sonrası gelişen travma ile baş etmede olumlu etkisinin olduğu ve alınan nitelikli bir din eğitiminin deprem sonrasında oluşan psikiyatrik rahatsızlıklarla baş etmede de önemli role sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Depreme Maruz Kalan Okul Öncesi Çocuklarında Meydana Gelen Davranış Değişimleri ve Manevi Başa Çıkma

Koçer KARASU

Uzm. Çocuk Gelişimci, Bakırköy Dr. Sadi Konuk Eğitim Araştırma Hastanesi / Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Birimi
kocerkarasu@gmail.com

Teceli KARASU

Doç. Dr. Muş Alparslan Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Din Eğitimi Anabilim Dalı,
t.karasu@alparslan.edu.tr

Medeni GÜLER

Uzm. Öğretmen, Yüzüncü Yıl Zafer İlkokulu, Muş.
medeniguler@hotmail.com

Yeryüzünde meydana gelen doğal afetler her yıl dünya genelinde milyonlarca insanı etkilemektedir. Kahramanmaraş merkezli meydana gelen 7.7 ve 7.6 büyüklüğündeki depremler de bunlardan biridir. Afetlerin etkilediği gruplardan biri de bilişsel düzeyde henüz soyut düşünme evresine geçmemiş okul öncesi çocuklardır. Bu dönem çocukları, akran, aile ve çevreleri başta olmak üzere sosyal medya üzerinden maruz kaldıkları ses ve görüntülerden etkilenmektedirler. Bu durum kimi zaman tedavi edilemez travmalara neden olabilmektedir. Stres, kaygı, korku, depresyon gibi diğer psikolojik rahatsızlıkların ortaya çıkmasına engel olmak veya çocuğun bunlarla baş etmesine yardımcı olmak için erkenden, uzmanlarınca ve çocukların gelişimleri dikkate alınarak destek verilmesi gerekir. Bu anlamda depreme maruz kalan çocukların yaşam deneyimlerinin takip edilmesi, varsa değişikliklerin gözlemlenmesi ve olumlu anlamda dönüt verilmesi elzemdir. Oysa alan yazın incelendiğinde depreme maruz kalan okul öncesi çocukların davranış değişimlerini ve buna bağlı olarak onlara yaklaşım ilkelerini ele alan bilimsel çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmada, depreme maruz kalan okul öncesi çocuklarının davranışlarında meydana gelen değişimin ve olumlu anlamda başa çıkmak için dışarıdan verilecek manevi desteğin ana ilkelerinin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Çalışma çocukları sürekli gözleme fırsatına sahip olan ve onların gelişim özelliklerini bilerek onlara destek sağlamaya çalışan okul öncesi öğretmenlerinin görüşlerine dayalı olarak nitel desende hazırlanacaktır. Deprem sonrası dönemde afet bölgesine gönüllü giderek eğitim çalışmalarında bulunan 15 öğretmen çalışma grubunu oluşturacaktır. Veriler, etik ve yasal izinler alındıktan sonra araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış soruların yer aldığı görüşme formu aracılığıyla toplanacaktır. Betimsel analiz yöntemiyle MAXQDA programından istifade edilerek analiz edilecektir. Neticede, depreme maruz kalan okul öncesi çocukların problemleriyle başa çıkmalarına yardımcı olunmasına katkı sağlanması umulmaktadır.

Hâmid el-‘Îmâdî’nin (Ö. 1171/1758) Depremle Alakalı “*El-Havkale Fi’z-Zelzele*” Adlı Risâlesinin Tahkik ve Tahlili

Ekrem GÜLŞEN

Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı
egulsen@sakarya.edu.tr

Mahmoud NÂSIF

Yüksek Lisans Öğr., Sakarya Üniversitesi SBE.
mahmoud.nasif1@ogr.sakarya.edu.tr

Deprem, insanoğlunun yaratılmasından bu yana dünyanın farklı bölgelerinde meydana gelen bir gerçekliktir. Her ne kadar Hâmid el-‘Îmâdî evrendeki ilk depremin Hz. Âdem’in çocukları, Habil-Kabil hadisesinin ardından olduğunu zikretse de bununla alakalı elimizde kesin bir kanıt bulunmamaktadır. Tarih alanında yazılan eserlere baktığımızda depremleri bize aktaran kaynaklar mevcuttur. Bunlar arasında Taberî’nin *Târîhu’l-ümem ve’l-mülûk*’ü, İbnü’l-Esîr’in *el-Kâmil fi’t-Târih*’i, İbn Kesîr’in *el-Bidâye ve’n-Nihâye*’si, İbnü’l-‘Îmâdî’nin, *Şezerâtü’z-zeheb*’i, İbn Hacer’in *İnbâ’ü’l-ğumr bi-ebnâ’i’l-‘umr*’u, Süyûtî’nin *Keşfü’s-salsale ‘an vasfi’z-zelzele*’si, İbn Hacer el-Heytemî’nin *Zelzeletü’l-arz*’ı zikredilebilir. Yine el-‘Îmâdî’nin hocası en-Nablûsî’de Süyûtî’nin *Zelzele*’sine yazdığı zeyilde onun döneminden 1123/1711 yılına kadar olan depremler ele alınmaktadır.

Bu eserlerden biri de 34 yıl Şam Hanefî müftülüğü, çeşitli medreselerinde müderrislik, 30’un üzerinde eser kaleme alan ve 1171/1758’te yine Şam’da vefat eden Hâmid el-‘Îmâdî’nin *el-Havkale fi’z-zelzele* isimli çalışmasıdır. Depremle alakalı olan çalışma 1148/1735 senesi Bilâdı-Şam olarak bilinen; bugünkü Suriye, Ürdün, Lübnan ve Filistin coğrafyasında meydana gelen şiddetli depremin ardından yazılmıştır. Çalışmasında el-‘Îmâdî, dönemindeki iki depreme tarih düşmesinin yanında, Hz. Peygamber döneminde ve sonrasında vuku bulan bazı depremleri, ilgili ayet ve hadisleri, depremlerin oluşumunu, sebeplerini, deprem sırasında ve sonrasında yapılacak bazı dua ve ibadetleri zikretmiştir. Depremlerin ardından zikir, tövbe ve istiğfarda bulunmayı, sadaka verilmesini, pazartesi ve perşembe günleri oruç tutulmasını, cemaatle veya münferiden, kûsûf namazı kılınmasını caiz ve güzel görmüştür. Çalışma, Konya Yusuf Ağa Kütüphanesi 393 numaralı mecmû’a içinde ikinci sırasında, 29-31. varaklar arasında ve beş sayfadır. Üzerindeki kayıttan çalışmanın müellifin vefatından iki sene önce, 1170/1756 yılında istinsah edildiği anlaşılmaktadır. Hâmid el-‘Îmâdî çalışmasında pek çok kaynaktan yararlanmış. Hem yazar hem kitap ismi olarak, Nevevî’nin *el-Ezkâr-ı*, İbn Esîr’in *en-Nihâye*’si, Râfiî’nin *Târîhu Gazvîn*’i, Süyûtî’nin *el-Câmiu’s-sağir*-i, Şâfiî’nin *el-Ümm*’ü, Beyhakî’nin *es-Sünen*’i, Saîd b. Mansur’un *Sünen*’i, Deylemî’nin *Firdevs* adlı *Müsned*’i, İbn Münzir’in *Tefsir*’i müellifin en çok kullandığı kaynaklar arasındadır.

Bu çalışmanın amacı, 18. yy. Osmanlı bilim dünyasında telif edilen bu deprem risâlesini tahkikiyle birlikte, geniş bir şekilde tahlil/analiz ederek değerlendirmektir.

6 Şubat Kahramanmaraş Depremleri Sonrasında Gençlerin Dinî İnanç ve Pratiklere Yönelimlerinin İncelenmesi

Ziya ERDİNÇ

Dr. Öğr. Üyesi, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kelam Ana Bilim Dalı
zerdinc02@gmail.com

Yunus Emre TEMİZ

Dr. Öğr. Üyesi, İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Psikolojisi Ana Bilim Dalı,
yemretemiz@gmail.com

Abdullah İNCE

Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Sosyolojisi Ana Bilim Dalı,
abdullahince@sakarya.edu.tr

Afetler gibi yaşamı ciddi boyutlarda tehdit eden ani durumlar, insanın varoluşsal bir yapısı olan hayatta kalmaya odaklanır, insanı hayatta kalma ve üstesinden gelme becerileri geliştirmeye sevk eder. Doğal afetler hayatın normal akışını bozar, insanın hayatını kontrol etme imkanını elinden alır ve çok önemli toplumsal ve ruhsal problemler doğurur. Bireyler doğal afetler yaşadığında bunu çeşitli mekanizmalarla açıklamaya ve anlamlı hale getirmeye; muhtelif baş etme yöntemlerine başvurarak bu problemleri aşmaya çalışmaktadırlar. Dinî inanç ve pratiklere yönelim de deprem sonrası yaşanan süreci anlamlandırma ve baş etmenin en önemli parçalarından biri olarak kendini göstermektedir. Tanrı ile arasındaki bağı diri tutmak, ibadetleri yerine getirmek ve özellikle toplu ibadetlere iştirak etmek deprem sonrasında başa çıkmaya önemli katkı sağlamaktadır (Küçükcan - Köse, 2000, 12-21, 81-82, 85).

Yaşanılan büyük depremler sonrasında insanların dinî inanç ve pratiklere eğilimlerinde çok büyük artışların olduğu şeklinde toplumda genel bir kanaat bulunsa da yapılan araştırmalar bu artışın düşünüldüğü kadar fazla olmadığını göstermiştir. Örneğin 1999 yılında gerçekleşen Marmara Depremi üzerine yapılan bir araştırmaya göre, afetzedelerin %38'i dinî davranışlarında bir değişim gözlediklerini belirtirken %62'si ise dinî davranışlarında fark edilir bir değişim gözlemediklerini ifade etmişlerdir. Bazı bireylerin dinî pratiklere yöneliminde bir artış gözlenirse de daha çok zihinsel düzlemde bir değişim meydana gelmiştir. Deprem sonrası dinî pratiklerde gözlenen değişimin oranı ahlaki/manevi konularda düşünsel boyutta gözlenen artış kadar olmamıştır. Bunun yanı sıra bazı bireylerde de dinî pratikler açısından negatif bir yönelim gerçekleşmiştir. Örneğin bu bireylerden bazıları "teselli bulmak" veya "korkuyu yenmek" gibi amaçlarla alkol kullanmaya başladığını veya öncesinde alkol kullananların bir kısmı da kullanım düzeylerinde artış olduğunu belirtmişlerdir. Dolayısıyla yapılan araştırmada depremin dinî yönelimlerin artışı ve pratiklerin yerine getirilmesi

noktasında toplumsal ölçekte bir değişim ve dönüşüme yol açmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Küçükcan - Köse, 2000, 124-125, 131, 157-158).

Marmara Depremi odaklı araştırma farklı yaş gruplarının genelini eğilimini göstermesi bakımından kıymetli olmakla birlikte dinî inanç ve pratikler konusunda normal zaman dilimlerinde diğer yaş gruplarından farklı bir noktada duran gençlerin eğilimlerinin spesifik olarak belirlenmesi oldukça önemlidir. Türkiye’de dindarlık üzerine yapılan bir araştırmada Allah inancı konusunda yaş ilerledikçe Allah’a inanma oranının da arttığı, dolayısıyla gençlerin en düşük inanç düzeyine sahip oldukları; dinî pratiklerini yerine getirme noktasında ise oruç tutma bakımından yaş grupları arasında belirgin bir farklılık bulunmazken namaz kılma oranının 18-24 yaş grubu arasında %20, 35-44 yaş grubunda %43, 65 ve üstü yaş grubunda da %68 olduğu tespit edilmiştir (Nişancı, 2023, 30-31, 43-44, 49).

Gençlik biyolojik, psikolojik ve sosyolojik yönleri bulunan bir kavramdır. Gençlik tanımları hangi kriterin esas alınacağına göre değişebilmektedir. Diğer taraftan kavramın tanımı bölgesel ve kültürel faktörleri dikkate almayı gerektirmektedir. BM tarafından yapılan tanımlarda gençlik tanımı 25-30’lu yaşları içine alacak şekilde genişletilmektedir. (UNDP, 2014, 9). Gençlik ve Spor Bakanlığı da gençliğin biyolojik olmaktan ziyade sosyolojik olarak ele alınması gerektiğine vurgu yaparak, gençlik tanımının toplumların sosyoekonomik gelişimleri, kültür ve geleneklerine göre değişebileceğini ifade etmektedir. Bu çalışmanın hedef kitlesini oluşturan araştırma grubu 15-29 yaş grubudur.

Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışma, olgubilim (phenomenology) deseni merkeze alınarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örnekleme olarak i) birinci derece yakını kaybeden; ii) ikinci derece yakını veya aralarında kuvvetli bağın olduğu arkadaşını kaybeden veyahut enkaz altında kalan; iii) uzak akrabasını kaybeden, depremi bölgede yaşayan veya depremde maddi zarara uğrayan 15-29 yaş grubu gençlerden 90 kişi belirlenmiştir. Araştırmada başlıca veri toplama tekniği olarak gözlem ve görüşme teknikleri kullanılmıştır. Mülakatlar yarı yapılandırılmış görüşme şeklinde gerçekleştirilmiştir. Görüşme formu, araştırma ekibi tarafından literatür taraması ve kuramsal çerçeve kapsamında gerçekleştirilen çalışmalar ve alan uzmanlarının görüşleri neticesinde oluşturulmuş ve gerekli etik kurul izni alınmıştır. Araştırma kapsamında proje ekibi, araştırma sorularına cevap bulmak üzere depremin meydana geldiği bölgeye bizzat giderek, afete uğrayan gençlerle yüz yüze görüşüp her biri ortalama 25 dk süren mülakatlar gerçekleştirmiş, depremzede gençleri içerisinde yaşadıkları ortamda gözlemlemiştir. Mülakatlar gerçekleştirilirken katılımcılara

araştırma hakkında ön bilgi verilmiş, çalışmaya gönüllü olarak katılmayı isteyenlerle görüşülmüş ve görüşmeler ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile elde edilen veriler saha araştırması tamamlandıktan sonra araştırma ekibi tarafından deşifre edilerek veri seti oluşturacak şekilde düzenlenmiştir.

Bu araştırmanın sonuçlarına göre, gençlerin büyük çoğunluğu deprem sonrasında Allah'la ilişkilerinde kalbî ve düşünsel boyutta pozitif yönde bir gelişme olduğunu kaydetmişlerdir. Dinî ibadetler boyutunda ise katılımcıların bir kısmı dinî pratiklerinde özellikle de namaz kılmaya daha fazla dikkat ettiğini söylerken bazı gençler ise ibadetlerinde belirgin bir değişimin meydana gelmediğini dile getirmişlerdir. Allah'a inanmayan, negatif bir Tanrı tasavvuruna sahip olan veya depreme imtihan, uyarı, cezalandırma vs. hiçbir metafizik anlam yüklemeyen gençler depremden sonra dinî inanç ve pratikler yönünde bir değişim yaşamadıklarını ifade etmişlerdir.

TÜBİTAK 1002 C Projeleri kapsamında desteklenen saha araştırmasının verilerinden faydalanılarak hazırlanan bu çalışmada, Türkiye'de 6 şubat 2023 tarihinde meydana gelen Kahramanmaraş merkezli depremden farklı düzeylerde etkilenmiş 15-29 yaş aralığındaki bireylerin doğal afetler sonrasındaki dinî inanç ve pratiklerindeki değişimler incelenmiştir.

Afetlerin Toplumsal Değişim Üzerindeki Etkisi ve Afet Sonrası Oluşan Din Algısı: Nitel Bir Analiz

Furkan DÜZENLİ

Öğr. Gör. Dr., Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu
furkanduzenli@duzce.edu.tr

Günümüz dünyası küresel iklim krizleri ile birlikte önemli riskleri beraberinde yaşamakta ve dünya üzerinde var olan hiçbir canlı bu risklerden muaf olamamaktadır. Doğanın dengesini bozan üretim biçimi; afetlerin hayatın merkezine yerleşmesinde önemli rol oynamakta, birey davranış ve tutumlarını afetlerin sonuçları üzerinden tekrar tekrar değiştirmektedir. Afetlerin sebepleri sayılırken listenin ilk basamağında doğanın dengesinin bozulması, sonuçlar sıralanırken ise bireyin hayatının değişmesi ilk sırada bulunmaktadır. Dolayısıyla afet-birey ilişkisinin toplumsal değişim yasaları üzerinden okunması önemli bir başlangıç olmaktadır.

Bu aşamada özellikle yaşanan deprem felaketlerinin ardından tartışılan bireyin dinî tutum ve algısı, afet sonrası toplumsal değişmenin safhaları üzerinde dikkatle düşünülmesi gereken noktayı oluşturmaktadır. Afetin hem sosyolojik hem de psikolojik etkileneni olarak birey, bu özelliği ile yaşadıklarını anlamlandırmak adına dinî bilgi ve ritüellere yönelmektedir. Bireysel anlamda gerçekleştirilen çabalar aynı zamanda sosyolojik birtakım sonuçlar da doğurmaktadır. Çalışma ile bireyin özellikle depremlerin ardından ortaya çıkan psikolojik sonuçların üstesinden gelme noktasında dinî bilgiye başvurması analiz edilecek, yapılan literatür taraması ile elde edilen sonuçlar bu bakış açısı ile tahlil edilecektir. Bireyin dinî düşünceyi kendisine rehber edinmesinin özellikle afet benzeri zor durumlarda sıklıkla karşılaşılan bir durum olmasının dinî, sosyolojik ve psikolojik boyutları gerçekleştirilecek çalışma ile ele alınacaktır. Dolayısıyla din sosyolojisinin önemli bir konu başlığı olan dinin birey üzerindeki etkileri, afetler gerçeği ile hem birey hem de toplum açısından taşıdığı anlam ve önemi üzerinden tartışılarak çalışmanın literatüre önemli katkılar sunacağı düşünülmektedir.

Doğal Afetleri Kur'ân Çerçevesinde Anlamlandırmak: Tabiat Olayları ve Sünnetullah

Bilal ATİK

Dr. Öğr. Üyesi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
bilalatik@ibu.edu.tr

Kur'ân-ı Kerîm insanlığı hidayete ulaştırmak amacıyla gönderilen son ilahi mesajdır. Bu temel amaç doğrultusunda farklı üsluplar ve anlatım biçimleri kullanılarak muhatapları hidayete götürecektir. Bu noktada Kur'ân'ın zengin muhtevası içerisinde dikkat çeken anlatım biçimlerinden başta geleni hiç şüphesiz kıssalardır. Kıssalar yoluyla insanlık tarihinin önemli aşamaları, Kur'ân'ın ana gayesine hizmet edecek bir biçimde Kur'ân muhataplarına sunulmuştur. Kur'ân kıssalarının muhtevasında en çok bahse konu olan hususlardan bir tanesinin, toplumların helak hadiseleri olduğu görülmektedir. Söz konusu helak hadiselerinin, olağanüstü bir boyutta gerçekleşen afetler yoluyla tahakkuk ettiği bilinen bir husustur. Şüphesiz kıssalarda anlatılan bu hadiseler, Allah'ın tarih boyunca toplumlara hükmeden değişmez yasalarını/sünnetullahı haber vermektedir. Kur'ân'î bir kavram olarak sünnetullah, toplumlara veya daha geniş ifadesiyle insanın dünyadaki varoluş serüvenine yön veren, Allah'ın süregelen yaratmasını ifade etmektedir. Kur'ân'da sünnetullah kavramının kullanıldığı hiçbir bağlamda tabiatın işleyişindeki kanuniyetten bahseden bir ifade yer almamasına rağmen özellikle son yüzyılda sünnetullah kavramı, "tabiatın işleyişinde değişmez yasaların bulunduğunu" ifade edecek şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Bu çalışmada ilk olarak sünnetullah kavramının yanlış anlamlandırılması üzerinde durularak, tabiatın var olan işleyişin zorunlu değil mümkün olduğu, bu bakımdan tabiatın cari olan işleyişini sünnetullah kapsamında değerlendirmenin yanlış olduğu üzerinde durularak, İslam alimlerinin tabiatın düzenli işleyişini "zorunlu değil mümkün" olarak ifade etmek üzere ikam ettikleri "adetullah" kavramına dikkat çekilecektir. Bu bağlamda günümüzde cereyan eden afetlerin, tabiatın düzenli işleyişinin (adetullah) doğal bir sonucu olduğu, dolayısıyla tabiatın işleyişini sünnetullah kapsamında değerlendirmenin yanlış olduğu vurgulanacaktır. İkinci merhalede ise doğal afetlerin, Allah'ın her an yaratması dahilinde gerçekleşen tabii bir süreç olduğu temelinden hareketle, afetin felakete dönüşmesindeki temel sebebin ne olduğu araştırılacaktır. Netice olarak bu çalışmada, doğal afetlerin, Kur'ân çerçevesinde nasıl anlaşılması gerektiği üzerinde durulacak, afetlerin sebep olduğu yıkım ve felaketin ise insanlık tarihine yön ve sebat veren, insanoğlunun muvaffakiyetini veya helakini tanzim eden, kısacası varoluşun anayasası durumunda bulunan sünnetullahla ilişkisi kurulmaya çalışılacaktır.